

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของครูตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในระดับการศึกษาภาคบังคับ ในบทนี้จึงได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังประเด็นต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน
3. การเรียนการสอนสังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ
4. การวัดและประเมินผล
5. ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้
6. การวิจัยแบบผสมผสาน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน กล่าวคือเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย หรือเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดเนื้อหา ทักษะกระบวนการ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด ทั้งนี้ มาตรฐานการเรียนรู้ คือ ข้อกำหนดที่คาดหวังว่าจะให้เยาวชนของชาติมีคุณสมบัติ และมีความสามารถต่าง ๆ ตามที่เห็นว่ามีค่าสำคัญ จำเป็น และมีคุณค่า กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มาตรฐานการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงสิ่งที่คาดหวังหรือเป้าหมายว่าจะอะไรคือสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนทุกคนรู้และปฏิบัติได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่โรงเรียนจะต้องบริหารจัดการให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งใช้เป็นหลักในการเทียบ (benchmarking) สำหรับการส่งเสริม กำกับ ตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษาในทุกระดับ ตลอดจนการประกันคุณภาพทางการศึกษาว่าผู้เรียนทุกคนมีความรู้และทักษะตามที่หลักสูตรกำหนดหรือไม่ เพียงใด (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552, น. 2) ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับนักเรียนทุกคน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พัฒนามาจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คือการกำหนดตัวชี้วัดขั้นปีแทนการใช้ตัวชี้วัดแบบช่วงชั้น โดยจะกำหนดตัวชี้วัดขั้นปีในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- มัธยมศึกษาปีที่ 3 แทนมาตรฐานการเรียนรู้แบบช่วงชั้น เพื่อเป็นการกำหนด “ลำดับการเรียนรู้” (Core knowledge sequence) ไว้อย่างชัดเจน และสร้างฐานความรู้ที่สูงขึ้นทีละขั้นในระดับการศึกษาภาคบังคับ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งไม่ใช่

การศึกษาภาคบังคับจะกำหนดตัวชี้วัดแบบช่วงชั้นเหมือนเดิม เพราะการศึกษาระดับนี้ต้องการความยืดหยุ่น นักเรียนควรมีทางเลือกเพื่อมุ่งการเรียนรู้ต่อ หรือออกไปประกอบอาชีพที่อาจต้องการประสบการณ์การเรียนรู้ที่นอกเหนือจากเนื้อหาที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน (Mazarno, 1996)

การกำหนดลักษณะการเรียนรู้ตามหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน เป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิดของการจัดกระบวนการเรียนการสอนจากแนวคิดพื้นฐานเดิมที่หลักสูตรมักจะเน้นหรือกำหนดว่า “ครูสอนอะไร” เป็น “เด็กเรียนรู้อะไร และทำอะไรได้” โดยกำหนดเป็น “ตัวชี้วัด” ของมาตรฐานการเรียนรู้ นั่น ๆ ซึ่งตัวชี้วัดจะระบุกิจกรรม หรือการปฏิบัติ (performance) ที่คิดว่า “จำเป็น” สำหรับเด็กที่จะต้องแสดงความรู้ และความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ นั่น ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ตัวชี้วัดของมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีลักษณะสำคัญสรุปได้ดังนี้ (ดร.ณิ จำปาทอง, 2549, น. 65-69)

1) เป็นตัวชี้วัดที่ท้าทายความสามารถของนักเรียน กระตุ้นหรือส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิด และจุดประกายให้ครูได้ค้นคว้าที่จะคิดค้นวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับตัวชี้วัดนั้น เช่น ในกลุ่มสาระภาษาไทย กำหนดตัวชี้วัดไว้ว่า นักเรียน “วิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน” หรือนักเรียน “ประเมินความน่าเชื่อถือจากการฟัง คู่มือโฆษณาอย่างมีเหตุผล” เป็นต้น

2) นอกจากตัวชี้วัดชั้นปีมีความยากง่ายเหมาะสมกับวัย และความสนใจของเด็กตามระดับชั้นแล้ว ตัวชี้วัดยังเน้นการเรียนรู้สิ่งที่ใกล้ตัว มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต และทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน เช่น ตัวชี้วัดภาษาไทยระบุให้นักเรียน “วิจารณ์ความสมเหตุสมผลของงานเขียน และความเป็นไปได้ที่อาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิด” เป็นต้น

3) ชีตทิศทางการเรียนที่นักเรียนต้องรู้และปฏิบัติได้โดยเน้นให้นักเรียนได้แสดงออกโดยผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์มากกว่าการท่องจำ ดังนั้น ในตัวชี้วัดชั้นปีจึงพยายามหลีกเลี่ยงลักษณะการเขียนที่ระบุว่านักเรียน “เข้าใจ” เรื่องนั้นเรื่องนี้ โดยเปลี่ยนเป็น นักเรียนสามารถ “วิเคราะห์” “วิจารณ์” “อภิปราย” “ระบุเหตุผล” “บอกความแตกต่าง” ฯลฯ เกี่ยวกับเรื่องนั้น เรื่องนี้ เป็นต้น

4) ไม่ระบุองค์ความรู้ และศัภพภาพ/ทักษะ ที่แตกต่างกันหลายอย่างไว้ในตัวชี้วัดเดียวกัน จึงทำให้ตัวชี้วัดที่ได้นั้นนำไปสู่วัดประเมินผลได้อย่างชัดเจน

5) ใช้ภาษาง่าย ๆ กระชับ แต่ไม่เจาะจงมากจนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ครูจึงมีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลในชั้นเรียน

6) ตัวชี้วัดใดที่มีองค์ความรู้ไม่ซับซ้อน ก็สามารถเรียนจบภายในปีเดียวได้ ไม่จำเป็นต้องเรียนทุกปี จึงเป็นการลดความซ้ำซ้อน

นอกจากนี้ หลักสูตรฉบับนี้ยังเน้นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ส่วนกลางกำหนดมาตรฐานเป็นเป้าหมายแกนกลางในการพัฒนาผู้เรียนเท่านั้น

รุ่งนภา นุตราวาศ (2552) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ในอดีตที่ผ่านมาหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทย เป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหา (Content-based curriculum) ซึ่งกำหนดมาจากส่วนกลาง โดยกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่กำหนดหลักสูตร และจัดทำข้อบ่งชี้เนื้อหาทั้งหมดสำหรับสอนในโรงเรียน เหมือนกันหมดทั้งประเทศ จึงทำให้ครูผู้สอนให้ความสำคัญกับการสอนตามเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด โดยอาศัยหนังสือเรียนเป็นสื่อหลักในการจัดการเรียนการสอน เพราะหนังสือเรียนจะบรรจุเนื้อหาต่างๆ ของแต่ละระดับชั้น หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ต่างๆ ก็จะบรรจุเนื้อหาครอบคลุมตามที่กำหนดในหลักสูตร ของแต่ละระดับชั้น โดยจัดแบ่งออกเป็นบทเรียนเพื่อความสะดวกแก่ครูในการนำไปจัดการเรียนการสอน ครูจึงเคยชินกับการสอนตามหนังสือเรียน เสมือนหนังสือเรียนคือหลักสูตร

แต่การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแบบอิงมาตรฐานจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและการใช้สื่อการสอนเพื่อให้บรรลุคุณภาพผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดเป็นหลัก ทั้งนี้ ครูควรออกแบบเนื้อหาที่ใช้เป็นสื่อในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งอาจแตกต่างกันได้ หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของนักเรียน เพื่อเป็นการนำพาผู้เรียนไปสู่คุณภาพเดียวกัน เช่น ตัวชี้วัด

- ภาษาไทย ป.4 คาคณะเนเหตุการณ์จากเรื่องี่อ่านโดยระบุเหตุผลประกอบ
- การงานอาชีพฯ ป.3 ใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือตรงกับลักษณะงาน

จากตัวอย่างตัวชี้วัดข้างต้นของภาษาไทย ครูอาจให้ผู้เรียนอ่านเนื้อหาที่ต่างกันก็ได้ หรือในการงานอาชีพ ครูอาจใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างกันในการเป็นสื่อการเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามตัวชี้วัดดังกล่าว

นอกจากนี้ มาตรฐาน/ตัวชี้วัด จำนวนมากไม่สามารถกำหนดเนื้อหาสาระที่เฉพาะเจาะจงในหนังสือเรียนได้ เพราะเป็นเรื่องของแต่ละท้องถิ่น เช่น ตัวชี้วัด

- สังคมศึกษาฯ ป.3 ยกตัวอย่างบุคคลซึ่งมีผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตน
- สังคมศึกษาฯ ป.4 ระบุแหล่งทรัพยากรและสิ่งต่างๆ ในจังหวัดของตนเองด้วยแผนที่

โดยครูต้องจัดหาสื่อต่างๆ ที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้ในเรื่องท้องถิ่นนั้นๆ จึงไม่มีสื่อกลางที่จะสามารถบรรจุเนื้อหาที่ครอบคลุมสำหรับทุกท้องถิ่นที่มีความแตกต่างอย่างหลากหลายได้ ดังนั้น การสอนตามหนังสือเรียนจึงไม่สามารถใช้ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพตามหลักการของหลักสูตรลักษณะนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดกลุ่มเนื้อหาหรือกลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็น 5 สาระ (strand) ได้แก่ สาระศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระเศรษฐศาสตร์ สาระประวัติศาสตร์ และ สาระภูมิศาสตร์ โดยมีลักษณะเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐานที่ยึดคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานเป็นสำคัญ มากกว่าการยึดเนื้อหา โดยกำหนดตัวชี้วัดของแต่ละมาตรฐานเป็นทิศทางหรือเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและการใช้สื่อการสอนเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ของหลักสูตร

2. การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องเพื่อเน้นให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้นักเรียนมีคุณภาพตามที่กำหนด จากลักษณะมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ในหลักสูตร ครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการ “ออกแบบ” กระบวนการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลเพื่อให้นักเรียนได้แสดงความรู้ และทักษะของตนเองอย่างเต็มที่ตามตัวชี้วัด โดยการจัดทำหน่วยการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน และบทบาทจากผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถเรียนรู้ไปพร้อมกันกับผู้เรียน

มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร เป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน โดยเน้น “ความรู้และทักษะที่เกิดขึ้นกับนักเรียน” ซึ่งเป็นการกำหนดการเรียนรู้หลัก ๆ ว่าเด็กจะเรียนรู้อะไร ผลงานที่คาดหวังคืออะไร การวัดและประเมินผลที่นักเรียนจะต้องมุ่งให้ผ่านมาตรฐานคืออะไร ดังนั้น ผลสำเร็จหรือคุณภาพของการดำเนินการตามมาตรฐานจะวัดจากผลที่เด็กได้เรียนรู้ และผลการปฏิบัติงานของนักเรียน (Marzano, 1996) มาตรฐานการเรียนรู้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ 3 ประการ คือ (ดร.ณิ จำปาทอง, 2549, น. 65-69)

- 1) ทำให้นักเรียนและครูเห็นเป้าหมายของการเรียนร่วมกันอย่างชัดเจน นักเรียนเกิดความรู้สึกท้าทายความสามารถ ตลอดจนจุดประกายให้ครูได้ตื่นตัวที่จะคิดค้นวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับตัวชี้วัดนั้น
- 2) ทำให้เกิดการรวมพลังและทรัพยากรเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ นั่นคือ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด
- 3) ทำให้มีเครื่องมือที่จะตัดสินว่าการเรียนของนักเรียนได้ผลเพียงไร และโรงเรียนดำเนินการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ได้ดีเพียงใด

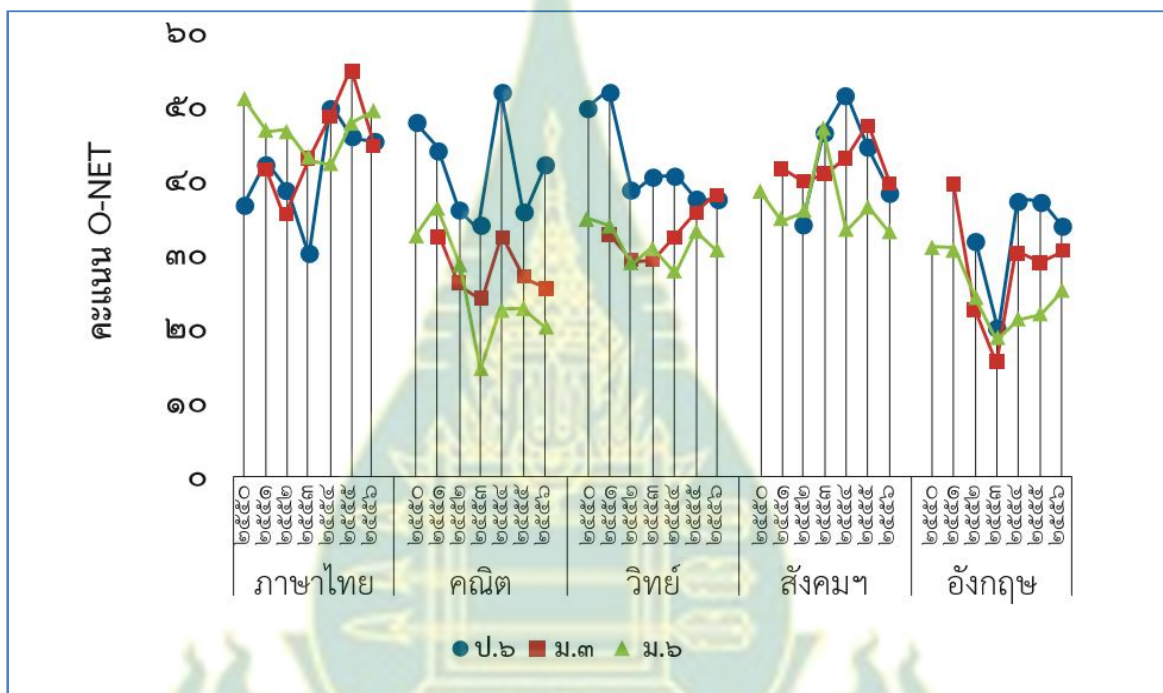
การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอิงมาตรฐาน เน้นการออกแบบการเรียนการสอนเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน/ตัวชี้วัดเป็นเป้าหมาย โดยครูพิจารณาเลือกมาตรฐาน/ตัวชี้วัดเพื่อกำหนดเป็นเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละหน่วย ซึ่งอาจเป็นหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เชื่อมโยงความรู้และทักษะจากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนั้นสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ ตลอดจนเนื้อหาจะเชื่อมโยงจากหลากหลายแหล่ง จึงไม่มีหนังสือเรียนเล่มใดที่จะสามารถใช้จัดการเรียนการสอนแต่ละหน่วยได้เป็นการเฉพาะ (รุ่งนภา นุตราวาศ, 2552)

ด้วยเหตุที่หลักสูตรอิงมาตรฐานมีลักษณะที่แตกต่างจากหลักสูตรอิงเนื้อหาที่เคยใช้มา ครูจำเป็นต้องปรับพฤติกรรมการสอนและการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม การสอนตามหนังสือเรียนเล่มใดเล่มหนึ่ง ไม่สามารถช่วยให้การจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

3. การเรียนการสอนสังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนไทยที่สะท้อนจากการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในปีการศึกษา 2556 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลการสอบในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของทั้ง 3 ระดับชั้นมีคะแนนอยู่ระหว่างร้อยละ 30-40 โดยล้วนมีคะแนนต่ำกว่าปีที่ผ่านมา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

แผนภูมิ 2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2550-2556

ที่มา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557)

แม้ว่าในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาไม่มีสูตรสำเร็จที่จะการันตีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ แต่การมุ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน การสร้างเงื่อนไขและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ดีย่อมมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการเรียนการสอนสังคมศึกษาได้เช่นกัน

สมาคมสังคมศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (National Council for the Social Studies, 2008) ได้กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม และสร้างพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

3.1 การเรียนการสอนสังคมศึกษาจะมีประสิทธิภาพเมื่อเป็นการเรียนอย่างมีความหมาย โดยมีคุณลักษณะดังนี้

- 1) การเรียนการสอนเน้นการพัฒนาเชิงลึกเกี่ยวกับแนวความคิดสำคัญเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่า และนำไปใช้ในการดำรงชีวิต มากกว่าการเรียนประเด็นมากมายแต่เรียนอย่างผิวเผิน ไม่ลึกซึ้ง
- 2) การเรียนการสอนที่เน้นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การเรียนควรใช้การคิดวิเคราะห์ การใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร และการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ เพื่อนำเสนอเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีความสำคัญและมีความหมาย
- 3) จัดการเรียนการสอนและวัดและประเมินผลอย่างมีความหมายโดยมุ่งเน้นความใส่ใจในการเรียนของนักเรียนเกี่ยวกับแนวความคิดสำคัญที่กำลังเรียนอยู่มากกว่าการวัดและประเมินผลอย่างผิวเผินตามเนื้อหาสาระที่มีจำนวนมาก
- 4) ครูมีความสามารถในการวางแผนการสอน ปฏิบัติการสอนและประเมินผล การสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การเรียนการสอนสังคมศึกษาจะมีประสิทธิภาพเมื่อมีการบูรณาการ เนื่องจากหลักสูตรสังคมศึกษาประกอบด้วยสาระด้านต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ดังนั้น การเรียนการสอนควรมีการบูรณาการ และเชื่อมโยงกันระหว่างความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และเจตคติที่มีประโยชน์ทั้งในและนอกโรงเรียน

- 1) การเรียนการสอนสังคมศึกษาสามารถบูรณาการในประเด็นต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ทั้งเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ตลอดจนศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับการพัฒนาแนวความคิดเชิงลึกทั้งองค์ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ เพื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และเห็นคุณค่าในตน
- 2) การเรียนการสอนสังคมศึกษาสามารถบูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ สื่อสาร และสามารถเพิ่มทักษะการอ่าน การเขียนให้แก่นักเรียน

3.3 การเรียนการสอนสังคมศึกษาจะมีประสิทธิภาพเมื่อเป็นการเรียนการสอนที่มีเหตุผลเชิงคุณค่า (value-based reasoning)

- 1) การเรียนการสอนสังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรพิจารณาและประเมินประเด็นทางจริยธรรมและข้อถกเถียงหรือข้อโต้แย้ง เพื่อการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและสะท้อนแนวคิดค่านิยมทางสังคมที่ถูกต้อง

- 2) ปลูกฝังให้นักเรียนมีความตระหนักต่อนโยบายด้านต่างๆ คิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ และตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ บนพื้นฐานค่านิยมทางสังคม และการเมืองแบบประชาธิปไตย
- 3) ฝึกให้นักเรียนอภิปราย โต้แย้ง (debate) คิวเควเคราะห์ และตัดสินใจประเด็นทางสังคมต่างๆ อย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของค่านิยมที่ถูกต้อง
- 4) การเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนมุ่งมั่นในการเป็นผู้รักความยุติธรรม (fair-mindedness) ตระหนักและเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง มีความอ่อนไหว (sensitive) ต่อความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรม และยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

3.4 การเรียนการสอนสังคมศึกษาจะมีประสิทธิภาพเมื่อเป็นการเรียนการสอนที่มีความท้าทาย กล่าวคือ ผลงานของนักเรียนควรสะท้อนเนื้อหาสาระและความคิดอย่างฉลาด ลึกซึ้งและชัดเจน

- 1) ครูสร้างความคาดหวังว่านักเรียนทั้งรายบุคคลหรือรายกลุ่มจะต้องพยายามเรียนให้ประสบผลสำเร็จผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่หลากหลาย รวมทั้งค่าสถิติ แผนภูมิต่างๆ
- 2) ครูตั้งวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้และคิดหาวิธีการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุผลอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนโมโนมิติ หรือแนวความคิดที่ซับซ้อนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้ง

3.5 การเรียนการสอนสังคมศึกษาจะมีประสิทธิภาพเมื่อเป็นการเรียนการสอนที่นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง (active) โดยให้นักเรียนคิดและปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน

- 1) นักเรียนควรได้ทำงานทั้งแบบรายบุคคล และแบบกลุ่มในการอภิปรายและตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม หรือปัญหาสังคมโดยการศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มาประกอบการพิจารณาเพื่อให้เกิดความเข้าใจประเด็นที่ศึกษาอย่างลึกซึ้ง
- 2) นักเรียนสร้างองค์ความรู้โดยครูคอยให้คำแนะนำ อธิบาย และสนับสนุนข้อมูลอย่างชัดเจนเพื่อให้นักเรียนตัดสินใจด้วยตนเอง แต่ครูไม่ควรชี้แนะเพราะจะทำให้ นักเรียนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง
- 3) การเรียนการสอนสังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรกระตุ้นให้นักเรียนมุ่งมั่นในการพัฒนาความคิด โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่เรียนด้วยวิธีการหลากหลาย

ทั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องสอดคล้องกับปัจจัยอื่น ๆ ด้วย เช่น

- การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

- การผลิตครูหรือการเตรียมครูก่อนเข้าสอน เพื่อให้รองรับการมาตรฐานของหลักสูตร และการเรียนการสอน
- การฝึกอบรมครูประจำการ เพื่อให้เข้าใจและสามารถในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการเรียนรู้
- การสนับสนุนของชุมชน และจากรัฐ ในการพัฒนาวิชาชีพ และการมุ่งผลสำเร็จของการสอนเพื่อการเป็นพลเมืองดีของเยาวชน

อรรถพล อนันตวรสกุล (ม.ป.ป.) ได้เสนอแนวคิดการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อรู้เท่าทันสังคม ดังนี้

1. เน้นการบูรณาการ โดยเฉพาะการบูรณาการสหวิทยาการในกลุ่มสาระเดียวกัน โดยเชื่อมโยงความเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์จริงเข้าสู่การเรียนรู้ทั้งในและนอกชั้นเรียนในลักษณะ Real World-based Learning โดยมีนวัตกรรมและแนวคิดร่วมสมัยทางการศึกษาที่จำเป็นต้องนำมาบูรณาการเข้ากับสังคมศึกษา

- โลกศึกษา (Global Education)
- การศึกษาเพื่อความเข้าใจในอาเซียน (Education for ASEAN Understanding)
- การศึกษาเพื่อความเท่าเทียมกันทางเพศ (Education for Gender Equity)
- การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development)
- การศึกษาเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติภัย (Disaster Preparedness Education)

2. ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจประเด็น ปัญหา ข้อถกเถียงที่ซับซ้อนมากกว่าการสอนไล่ตามลำดับเนื้อหาสาระ

3. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตาม “ตัวชี้” ที่ “วัดได้”

มณีนรุตน์ ศุภานุสนธิ์ (ม.ป.ป.) ในฐานะครูผู้สอนได้ให้ข้อสังเกตว่า ในการสอนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งลักษณะเนื้อหาวิชาค่อนข้างมาก บางครั้งก็น่าเบื่อสำหรับนักเรียน ทำอย่างไรจะทำให้การสอนของครูแต่ละชั่วโมงประสบความสำเร็จ โดยได้เสนอแนะวิธีการช่วยให้การเรียนการสอนสังคมศึกษาประสบผลสำเร็จดังนี้

1. การคุมชั้นเรียน ในการเรียนการสอนหากนักเรียนไม่สามารถนั่งฟังได้นาน เกิน 20 นาที สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเรียนของนักเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วิธีการควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนนั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น

- การแบ่งกลุ่มให้กลุ่มควบคุมกันเอง
- การเสริมแรงด้วยการให้รางวัล

- การลงโทษ ใช้วิธีการตัดสิทธิ์ในผลประโยชน์ที่เด็กพึงจะได้รับเช่น ไม่ให้ทำงานร่วมกับคนอื่น งดกิจกรรมบางอย่าง ที่เพื่อนได้ทำกัน

2. การจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ครูควรงดเว้นการสอนด้วยการบรรยายมากเกินไป ถ้าจะใช้ก็พยายามใช้ให้น้อยๆ เวลาสอนต้องยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด เช่น แบ่งกลุ่มให้อภิปราย แสดงบทบาทสมมุติ จัดนิทรรศการด้วยตนเอง การช่วยผลิตสื่อ หรือให้นักเรียนมีหน้าที่ช่วยเก็บสื่อเมื่อสอนเสร็จ หรือเตรียมสื่อขณะสอน

3. สร้างความสนใจเรื่องที่จะเรียนในชั่วโมงด้วยการใช้สื่อ หรือเกม หรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อให้นักเรียนกระตือรือร้น สนใจที่จะเรียนในเรื่องที่จะสอน เพราะถ้านักเรียนมีความสนใจเมื่อเริ่มแล้ว การเรียนย่อมต่อเนื่องไปในทางที่ดี เช่น จะสอนประวัติศาสตร์เรื่องการกู้เอกราชของพระเจ้าตากสิน ครูอาจใช้รูปภาพ หรืออัดเสียงจากละครโทรทัศน์มาให้ฟัง เพื่อจะนำเข้าสู่การสอนเรื่องที่จะเรียน

4. ควรเลือกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กำลังอยู่ในความสนใจของคนทั่วไป มาเกริ่นนำเพื่อโยงสัมพันธ์กับเรื่องที่สอน หรือนำเรื่องที่เกิดขึ้น นำมาอภิปรายร่วมกัน เช่น การอดอาหารประท้วงร่างรัฐธรรมนูญเมื่อ พ.ศ. 2534 ของกลุ่มนักศึกษา ประชาชน ครูจะใช้เรื่องนี้กล่าวนำเสนอสนทนา เพื่อสอนเรื่องรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตย หรือใช้ข่าวที่เกิดขึ้นเป็นเนื้อหาแล้วให้นักเรียนอภิปรายร่วมกัน โดยกำหนดหัวข้อให้ครอบคลุมเรื่องที่สอน

5. การสอนวิชาสังคมศึกษาควรใช้สถานที่ภายนอกห้องเรียนบ้าง ไม่ควรจำเจอยู่ในห้องเรียนอย่างเดียว เช่น ให้นักเรียนไปสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้าง บางครั้งอาจให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง เช่น การใช้บริการสหกรณ์ร้านค้า หรือการสร้างสถานการณ์จำลองให้ทดลองปฏิบัติ เช่น การเลือกตั้ง

6. ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาทุกครั้ง ครูควรพยายามที่จะให้มีความหลากหลายกันในเรื่องของรูปแบบและวิธีการ การสอนที่ใช้รูปแบบและวิธีการเดียวกันตลอด

4. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลของโรงเรียน นอกจากจะให้ข้อมูลความก้าวหน้าของการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังทำให้รู้ถึงการบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ โดยสามารถวัดและประเมินผลได้ว่า “นักเรียนรู้อะไร และทำอะไรได้” ตามที่กำหนดไว้เป็น “ตัวชี้วัด” ของมาตรฐานการเรียนรู้ นั้น ๆ ดังนั้น เกณฑ์ต่างๆ หรือร่องรอยหลักฐาน ในการประเมินผลการเรียนจะต้องเชื่อมโยงและสะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้อย่างชัดเจน และมีความชัดเจน ในการที่จะบ่งชี้ได้ว่าผู้เรียนบรรลุถึงมาตรฐานหรือไม่ เพียงใด หากยังไม่บรรลุมีจุดใดบ้างที่จะต้องพัฒนา ข้อมูลจากการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนนี้ นับเป็นข้อมูลสำคัญมากในการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพตามที่มุ่งหวังต่อไป (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552, น. 7)

ในระบบการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้น โรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และส่วนกลางต้องมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามเป้าหมายเหล่านี้ ดังนั้น จึงถือเป็นความรับผิดชอบ (accountability) ที่หน่วยงานทุกฝ่ายต้องยึดมั่นต่อเป้าหมายดังกล่าว นั่นคือการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของ

ผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ต้องสนองตอบต่อมาตรฐานการเรียนรู้ นั้นหมายถึงการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนรู้และปฏิบัติได้ตาม มาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด ไม่ใช่การสอนอะไรก็ได้ที่มีอยู่ในหนังสือเรียน

นอกจากการวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่สถานศึกษาแล้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควร ออกแบบการวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบผลการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยวิธีที่หลากหลาย ขณะที่ ส่วนกลางจะมีการทดสอบระดับชาติ และติดตามผลในบางวิชาตามนโยบายและความจำเป็น ดังนั้น การวัดและประเมินผลผู้เรียน สามารถแบ่งได้ 4 ระดับ

1. การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลเพื่อมุ่งหาคำตอบ ว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ และทักษะการปฏิบัติเพียงใด หรือ “รู้อะไร และทำอะไรได้” โดย สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาชั้น พื้นฐาน

2. การวัดและประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบ ความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นรายภาค หรือรายชั้นปี โดยสถานศึกษาควรนำข้อมูลผลการประเมินไปใช้ ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร รวมทั้งนำผลการประเมินไปพิจารณาตัดสินผลการผ่านระดับชั้นเรียน

3. การวัดและประเมินผลระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการวัดและประเมินผลเพื่อ ตรวจสอบสถานศึกษาว่าสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพเพียงใด ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาจะได้ติดตามช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่ยังไม่สามารถดำเนินงานได้ตามมาตรฐาน

4. การวัดและประเมินผลระดับชาติ เป็นการวัดและประเมินผลบางกลุ่มสาระตามที่ กระทรวงศึกษาธิการกำหนดเพื่อตรวจสอบผลการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ด้วยเหตุผลดังกล่าว โรงเรียนต้องมีอำนาจในการตัดสินใจจัดทำเนื้อหาการเรียนและการบริหารจัดการ หลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด โดยดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการ สถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานสนับสนุนให้โรงเรียนสามารถปฏิบัติ ภารกิจในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนได้อย่างดีที่สุด ดังนั้น แนวทางการยกระดับคุณภาพการศึกษา ของผู้เรียน ให้มีคุณภาพสูงขึ้น ย่อมเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างโรงเรียน บ้าน และ ชุมชน โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาติดตาม ช่วยเหลือและสนับสนุนให้โรงเรียนปฏิบัติงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำกับ ติดตาม ประเมินผลและกำหนด นโยบายเพื่อการพัฒนาอีก ๆ ขึ้นไป

5. ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้

จากการเริ่มใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มาตั้งแต่ พ.ศ. 2552 ได้มีการติดตามผลการใช้หลักสูตรมาอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถสรุปสาระสำคัญออกเป็น 2 ส่วนคือ ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผ่านการประชุมเสวนาและสังคมออนไลน์ และการติดตามผลการใช้หลักสูตรโดยนักวิชาการ ดังนี้

5.1 ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผ่านการประชุมเสวนาและสังคมออนไลน์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดประชุมเสวนารับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำนวน 12 จุดทั่วประเทศ ระหว่างวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558 – 11 มีนาคม 2558 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมเสวนาจากทุกภาคส่วน จำนวน 1,212 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาธิการ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครอง นักเรียนทุกสังกัด ผู้ทรงคุณวุฒิ/อาจารย์จากสถาบันผลิตครูในพื้นที่ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ ผู้แทนสื่อมวลชนท้องถิ่น และผู้แทนประธาน/สภานักเรียน สาระสำคัญจากการสังเคราะห์ สรุปตามประเด็นการเสวนาได้ ดังนี้

1. หลักสูตรที่ควรจะเป็นในอนาคต ควรมีความชัดเจน ครอบคลุม และมีความยืดหยุ่น ทั้งเนื้อหา เวลา สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สามารถบูรณาการได้ เน้นคุณธรรมจริยธรรม และการดำรงชีวิต ส่วนการเรียนรู้ที่ควรจะเป็นในอนาคตควรเน้นการปฏิบัติ กระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ สามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง มีการทำงานเป็นทีมและมีภาวะความเป็นผู้นำ พร้อมที่จะก้าวสู่โลกงานอาชีพและการแข่งขัน ไม่เน้นการสอนแบบบรรยาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก

2. การจัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สำหรับแต่ละช่วงชั้นไม่เหมาะสม โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 มีจำนวนกลุ่มสาระการเรียนรู้มากเกินไปไม่สอดคล้องกับโครงสร้างเวลาเรียน จำนวนตัวชี้วัดไม่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของนักเรียน แต่มีผู้เข้าร่วมเสวนาบางส่วนมีความเห็นว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางที่ชัดเจน เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ศึกษาต่อและประกอบอาชีพได้ สถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้กับบริบทของตนเองเอื้อต่อการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

นอกจากนี้ ครูยังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะเด่นและปัญหาอุปสรรคต่างๆในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่แสดงออกผ่านทางสังคมออนไลน์มากมาย เช่น ในเวปเพจครูสอนดี krubannok.com และ gotoknow.com เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวม และสรุปสาระสำคัญได้ 2 ด้าน ได้แก่ ลักษณะเด่นของหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และปัญหาอุปสรรคของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

1. ลักษณะเด่นของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1) มาตรฐานมีความกระชับ และชัดเจนโดยลดลงจาก 76 มาตรฐานตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เหลือ 67 มาตรฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งทำให้ลดความซ้ำซ้อน และมีตัวชี้วัดตามมาตรฐานที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กำหนดภาพความสำเร็จที่ชัดเจนที่มุ่งสู่ตัวผู้เรียน ช่วยให้เป้าหมายการเรียนการสอนและการวัดผลในแต่ละระดับชั้นชัดเจน และสะดวกต่อการวางแผนการจัดการเรียนรู้

2) กำหนดตัวชี้วัดเป็นขั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3) และตัวชี้วัดช่วงชั้นสำหรับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ได้เลย ซึ่งเป็นการช่วยลดภาระของครู และช่วยให้การจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลมีเป้าหมายที่ชัดเจนในแต่ละระดับชั้น สามารถแยกรายวิชาสอนออกชัดเจน ทำให้สามารถจัดครูสอนได้ตรงรายวิชา ทำให้ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองได้ทราบว่า เมื่อผู้เรียนเรียนจบแต่ละปีในแต่ละรายวิชา ผู้เรียนควรมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามตัวชี้วัดอะไรบ้าง

3) การกำหนดสาระการเรียนรู้แกนกลาง ทำให้โรงเรียนทุกแห่งสามารถนำไปจัดการเรียนการสอนให้ทัดเทียมกันได้ โดยโรงเรียนสามารถจัดทำสาระเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับปัญหาความต้องการของโรงเรียนและท้องถิ่นได้ นอกจากนี้ การที่โรงเรียนแต่ละแห่งยึดสาระการเรียนรู้แกนกลางจะทำให้เกิดเอกภาพในการจัดการศึกษาและง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ จึงควบคุมมาตรฐานคุณภาพการจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทัดเทียมกันได้ ช่วยให้คุณภาพระหว่างสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ทุกฝ่ายเข้าใจบทบาทหน้าที่และสามารถทำงานเชื่อมโยงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดโอกาสให้สถานศึกษาจัดทำเอง เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน บริบทของสถานศึกษา และตามความต้องการของท้องถิ่นฯ ซึ่งในหลักสูตรสถานศึกษาจะมี 2 ส่วน คือ สาระแกนกลางและสาระท้องถิ่น และยังเปิดโอกาสให้สถานศึกษา ออกแบบการจัดการเรียนรู้ การกำหนดระเบียบ การวัดผลประเมินผลขึ้นเอง แต่ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง มีการจัดสาระเพิ่มเติมที่หลากหลาย จัดสาระท้องถิ่นที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เข้าร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ที่ครูจะต้องสร้างหลักสูตรขึ้นมาให้เหมาะสมกับนักเรียนที่ตนเองสอน และจะพัฒนานักเรียนให้บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานและตัวชี้วัด ผู้เรียนได้มีเวลาเรียนรู้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติและจุดเน้นของโรงเรียน ทั้งยังกำหนด ให้ผู้เรียนให้บริการสังคมเพื่อเป็นกิจกรรมของผู้เรียนที่ต่อเนื่องทุกปี

5) การให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทในการกำหนดสาระหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นทำให้เยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพท้องถิ่น ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

6) การตรวจสอบคุณภาพผู้เรียนทุกระดับมีความชัดเจนและสามารถแก้ไขพัฒนาผู้เรียนได้ตรงจุด การทดสอบระดับชาติ (O-NET) เป็นการประเมินคุณภาพรวมในการจัดการศึกษาของชาติ ยึดมาตรฐาน และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางเป็นหลัก

7) การกำหนดเกณฑ์การจบการศึกษาในทุกระดับและแนวปฏิบัติการวัดผล ทำให้โรงเรียนสามารถนำไปใช้วัดผลจากความสามารถจริงของผู้เรียน ช่วยประกันคุณภาพผู้เรียนที่จบการศึกษาแต่ละระดับรายงานผลการเรียนตามมาตรฐานและตัวชี้วัด ช่วยให้การส่งต่อผู้เรียนและการเทียบโอนระหว่าง สถานศึกษาถูกต้องและสะดวก

2. ปัญหาอุปสรรคของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) เนื้อหาสาระหลักสูตรยังมีความซ้ำซ้อนกันใน 8 กลุ่มสาระ จึงทำให้มีเนื้อหามากเกินไปจนความ จำเป็นสำหรับนักเรียนแต่ละระดับชั้น สถานศึกษาต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ออกแบบการจัดการ เรียนรู้ กำหนดระเบียบวัดผลประเมินผลขึ้นเอง ซึ่งทำให้ครูต้องมีการะงานเพิ่มมากขึ้น

2) เป็นหลักสูตรที่เน้นกรอบ รูปแบบ วิธีการดำเนินการมากกว่าที่จะนำไปใช้สอนเด็กจริง หลักสูตรจึงเต็มไปด้วยหลักการ รายละเอียดในศาสตร์การทำหลักสูตร โดยเกรงว่ารายละเอียดทั้งหลาย จะตกหล่นจึงใส่รายละเอียดจนเกิดตัวชี้วัดความสำเร็จมากกว่า 2,000 ตัวชี้วัด ทั้งที่เป็นหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงเมื่อจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาก็เต็มไปด้วยกรอบและ วิธีการที่มีรายละเอียด ยิบย่อย จนเกิดความยุ่งยากต่อการปฏิบัติ ผลสุดท้ายการลอกหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้มีไว้ตรวจสอบ จึงเกิดขึ้นมากกว่าจะนำไปใช้สอน

3) การนำหลักสูตรสู่การสอนของครูที่จะต้องมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ หน่วยการเรียนรู้ โครงสร้าง การออกแบบการเรียนรู้ จนถึงขั้นจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ครอบคลุมมาตรฐาน บรรลุตามตัวชี้วัด เกิดผลตามสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ ที่ว่านี้แม้จะเป็น หลักการที่ถูกต้องของครูมืออาชีพแต่กับสภาพการปฏิบัติงาน ของครูไทยทุกวันนี้ที่มีการะงานอื่น ๆ ให้ทำ จนล้นมือ จึงไม่มีเวลาที่จะไปดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวได้ หรือจะมีครูทำได้อยู่บ้างแต่ส่วนใหญ่ก็ หวังมีไว้เพื่อการตรวจสอบหรือประเมิน วิทยฐานะมากกว่าจะใช้สอนเด็กเช่นกัน ทำให้การสอนของครู จำนวนไม่น้อยที่สอนโดยไม่ได้ดูหลักสูตรสถานศึกษาแต่จะสอนไปตามประสบการณ์เดิม เนื้อหาเดิมหรือ เนื้อหาตามตำราที่วางขายในท้องตลาด นอกจากนี้ การที่ครูผู้สอนต้องตีความและจัดการเรียนการสอนให้ บรรลุตามมาตรฐาน และตัวชี้วัด ในแต่ละสถานศึกษามีความเข้าใจที่แตกต่างกัน

4) ครูจัดการเรียนรู้ไม่ครบ ไม่สามารถสอนให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หรือครูจัดการเรียนรู้ไม่อิงมาตรฐานของหลักสูตรและมาตรฐานช่วงชั้น และไม่ทันกับเวลาที่กำหนดให้ เนื่องจากสาระและเนื้อหามากมาย โดยในแต่ละกลุ่มสาระมีวิชาย่อยซ้อนอยู่อีก เช่น กลุ่มสาระการงาน พื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยีมีวิชางานบ้าน งานประดิษฐ์ งานช่าง งานเกษตร คอมพิวเตอร์ หรือ กลุ่ม

สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จะมีวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา เป็นต้น ทำให้เนื้อหาผสมปนเป่าเข้าซ้อนกันเต็มไปหมด เมื่อมีวิชามากก็ต้องใช้ครูมากตามไปด้วย แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดแคลนครูหรือทำให้ครูสอนไม่ตรงวิชาเอก หรือครูรับผิดชอบการสอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ไม่สามารถจัดทำแผนการเรียนรู้ได้ครบทุกกลุ่มสาระ และครูไม่ได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนที่แตกต่างกัน

5) มีการคัดเลือกและยึดเอาตำราเรียนของสำนักพิมพ์เป็นมาตรฐานการจัดการเรียนรู้

6) ขาดการผลิตสื่อที่สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ และขาดแคลนแหล่งเรียนรู้ หรือบางกรณีที่ครูใช้เวลาในการจัดทำใบงาน ใบความรู้ แบบการประเมินมากมาย กระจัดกระจาย ไม่เชื่อมโยงสาระตามที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้

7) เนื่องจากนักเรียนต้องเรียนเนื้อหาจำนวนมาก การวัดผลจึงเน้นเนื้อหา ไม่วัดตามสภาพจริง

5.2 การติดตามผลการใช้หลักสูตรโดยนักวิชาการ

หลังจากกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยให้เริ่มดำเนินการในปีการศึกษา 2552 จนกระทั่งปัจจุบัน ได้มีการติดตามผลการใช้หลักสูตรเรื่อยมา สาระสำคัญดังต่อไปนี้

มาเรียม นิลพันธุ์ ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม ศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย และอุบลวรรณ ส่งเสริม (2558) ได้รายงานผลการประเมินการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตร โดยพบว่า

1. สภาพการใช้หลักสูตร ตามแนวคิดหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน (Standard-Based Curriculum) เห็นควรมีการสังเคราะห์จัดกลุ่มกลุ่มสาระการเรียนรู้ในระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 1-3 โดยควรเน้นการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น และเน้นการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดชัดเจนง่ายต่อการนำไปปฏิบัติแต่มีจำนวนมาก และมีความซ้ำซ้อนระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ บางมาตรฐานไม่เหมาะกับระดับผู้เรียน

2. การบริหารจัดการหลักสูตร บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษาส่วนหนึ่งยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และการนำหลักสูตรไปใช้ที่ชัดเจน ขาดการเป็นผู้ดูแลและพี่เลี้ยง (Mentoring and Coaching) ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการสอน และการประเมินผล

3. การจัดการเรียนการสอน มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแต่บางส่วนยังสอนแบบเดิมโดยไม่อิงมาตรฐาน ตัวชี้วัดหลักสูตรสถานศึกษายังขาดความเข้าใจในการวิเคราะห์ มาตรฐานตัวชี้วัดเพื่อนำไปสู่การสอน และการสอนยังไม่เอื้อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตัวเอง

4. การออกแบบหน่วยและ แผนการจัดการเรียนรู้ มีองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ส่วนใหญ่ครบถ้วน แต่เนื้อหาและสาระสำคัญ ในแต่ละองค์ประกอบไม่สอดคล้องกัน

5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีการระบุเกณฑ์การประเมินผลแต่ละระดับชัดเจน แต่ส่วนใหญ่ยังเน้นการวัดและประเมินผลในระดับความรู้ ความจำ และยังไม่อิงมาตรฐานตัวชี้วัดและการวัดและประเมินผลระดับชาติยังไม่ครอบคลุมและสอดคล้องกับมาตรฐานตัวชี้วัด ครูผู้สอนขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการวัด และประเมินผลตามสภาพจริง

ภาวศุทธิ์ ภัทรางกูร (ม.ป.ป.) ได้สรุปปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ของไทยจากรายงานการวิจัยของ TIMSS

1. หลักสูตรมีเนื้อหามากเกินไป ทำให้ใช้เวลาเรียนในชั้นเรียนมาก นักเรียนไม่มีเวลาเรียนด้วยการปฏิบัติและสร้างความรู้ด้วยตนเอง

2. ครูผู้สอนมีความรู้ในวิชาที่สอนไม่เพียงพอ รวมทั้งวิธีสอนเฉพาะทาง เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ซึ่งต้องมีวิธีการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะวิชาทำให้มีปัญหาและขาดความมั่นใจในการสอน จึงควรมีการจัดเตรียมวัสดุและสื่อการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือเรียน คู่มือครู อุปกรณ์และเครื่องมือทดลองให้พร้อมสำหรับครูก่อนการนำหลักสูตรใหม่ไปใช้ ดังนั้นจึงควรกำหนดคุณสมบัติของผู้สอนวิชาต่าง ๆ ให้ชัดเจน

3. ครูควรได้หลักสูตรใหม่ให้ถึงมือก่อนการประกาศใช้เป็นเวลา 1-2 ปี เพื่อมีเวลาเตรียมการก่อนการนำหลักสูตรใหม่ไปใช้ และควรจัดให้มีการอบรมครูอย่างเข้มข้นและทั่วถึงก่อนเวลาประกาศใช้หลักสูตร

4. ครูไม่มีความพร้อมและความเข้าใจต่อการเรียนการสอนตามแนวใหม่

กระทรวงศึกษาธิการ (2557) ได้จัดเสวนาการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย วิณา อัครธรรม ที่ปรึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้ กล่าวถึงข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ดังนี้

1. หลักสูตรไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้หลายด้าน เช่น โครงสร้างเวลาเรียนชั้น ป.1-3 ไม่เอื้อต่อการพัฒนาการอ่าน การเขียน ควรจัดแบบบูรณาการ โดยเฉพาะกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เวลาเรียนยังไม่สอดคล้องกับจำนวนตัวชี้วัด และขอบข่ายแต่ละชั้นปีของสมรรถนะคุณลักษณะ และทักษะ/กระบวนการไม่ชัดเจน

2. สถานศึกษาให้ความสำคัญกับรายวิชาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาวิชาการ มากกว่าทักษะชีวิต และการไปสู่อาชีพ โดยจัดการเรียนการสอนเน้นเนื้อหาสาระมากกว่าทักษะกระบวนการ ยึดหนังสือเรียน หน่วยการเรียนรู้/แผนการสอนของเอกชน จัดติววิชาการในเวลาของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และเน้นการประเมินเพื่อการตัดสิน

ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของครู ได้แก่ การจัดแผนการเรียนรู้ละเอียดขึ้นสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จัดหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ แผนการจัดการเรียนรู้ 200 วัน รวมทั้งวิเคราะห์ตัวชี้วัดเพื่อใช้สนับสนุนการเรียนรู้ และจัดทำแนวทางพัฒนาและวัดผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (2557) ผู้วิจัยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้นำเสนอผลการวิจัย เรื่องการปรับหลักสูตรแกนกลาง ตามแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยกล่าวถึงแนวคิดคุณลักษณะของหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 1) หลักสูตรกระชับ เน้นความสำคัญของแนวคิดหลัก คำถามสำคัญ กระบวนการ และวิธีการเรียนรู้ในสาขาวิชา โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง 2) หลักสูตรช่างคิด เน้นการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงควบคู่กับการเรียนรู้เนื้อหา ผสมผสานเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ภายใต้สถานการณ์จริง และการตั้งคำถาม “อย่างไร” และ “ทำไม” และ 3) หลักสูตรเชิงบูรณาการ คือการเปิดโอกาสให้มีการจัดการเรียนการสอนข้ามสาขาวิชาผ่านโครงการปัญหา หรือชุดประสบการณ์ และจัดคาบเรียนแบบหลอมรวม โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง ดังนี้

1. หลักการ คือ เน้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้หรือคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ การทำงาน และการดำรงชีวิต รวมทั้งจัดแบ่งสมรรถนะผู้เรียนอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทักษะอื่นๆ อย่างรอบด้าน และสอดแทรกสมรรถนะเข้าไปในหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

2. สารการเรียนรู้ ได้แก่ จัดการเรียนรู้โดยอิงกลุ่มสาระวิชา อิงการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ และจัดกลุ่มการเรียนรู้ให้เหลือเพียง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มภาษาและการสื่อสาร (รวมภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ) คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษาและมนุษยศาสตร์ เพื่อให้สถานศึกษามีอิสระในการจัดการเรียนรู้ ออกแบบสื่อการเรียนรู้และนำ ICT มาใช้สนับสนุนการเรียนการสอนแบบใหม่

3. มาตรฐานการเรียนรู้ ได้แก่ ผสมผสานทักษะการสื่อสาร การแก้ไขปัญหา และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้กับสถานการณ์จริง เน้นแนวคิดหลักของกลุ่มสาระวิชา เช่น กระบวนการแก้ไขปัญหาและใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ การหาความจริงด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ฯ เป็นต้น

4. เวลาเรียน ต้องปรับเวลาเรียนขั้นต่ำทั้งหมดให้น้อยลงตามแนวคิด “สอนน้อยลง เรียนรู้มากขึ้น” การกำหนดจำนวนเวลาเรียนแต่ละกลุ่มสาระไม่ควรเป็นแบบตายตัว เพื่อให้สถานศึกษามีอิสระในการจัดการเรียนรู้ และออกแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการได้มากขึ้น

5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ ประเมินจากความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ สนับสนุนการประเมินผลงานระดับสถานศึกษา และประเมินความเข้าใจและประยุกต์ใช้ความรู้ในระดับชาติ ปรับตัวชี้วัดจากทุกชั้นปีเป็นระดับช่วงชั้น 3 ระดับ ปรับตัวชี้วัดให้อิงทักษะหรือผลลัพธ์ในการเรียนรู้ที่สะท้อนพัฒนาการในแต่ละระดับอย่างชัดเจน และจัดทำชุดตัวชี้วัดที่หลากหลายสำหรับโรงเรียนที่ไม่สามารถออกแบบตัวชี้วัดด้วยตนเอง

6. การวิจัยแบบผสมผสาน

เนื่องจากการศึกษาวิจัยโดยทั่วไปจะอ้างอิงความสัมพันธ์ของข้อมูล 2 ลักษณะ คือ การอ้างอิงความสัมพันธ์เชิงสถิติ (statistical reference) ที่เป็นแบบแผนการวิจัยเชิงปริมาณ และการอ้างอิงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (logical reference) ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของแบบแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Scott and Usher, 1999) โดยวิธีวิจัยทั้งสองลักษณะมีจุดเด่น จุดด้อยต่างกัน จึงเกิดการพัฒนารูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method research) ซึ่งเป็นรูปแบบการวิจัยที่ใช้ทั้งวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

(qualitative approach) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative approach) ร่วมกันในการตอบคำถามของงานวิจัยเรื่องเดียวกันเพื่อให้ได้คำตอบที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เนื่องจากการวิจัยวิธีใดวิธีหนึ่งไม่สามารถค้นหาความรู้ความจริงได้ทั้งหมดหรือไม่สามารถอธิบายธรรมชาติของความรู้ความเป็นจริงได้ทุกสถานการณ์ อโณทัย งามวิชัยกิจ (2558, น. 4) ได้ให้ข้อสังเกตว่า หากใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานอย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยนั้นย่อมมีคุณภาพดีกว่าวิธีการที่ตายตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง

การวิจัยแบบผสมผสานแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ (พวงผกา คงวัฒนานนท์ 2556, น. 650) คือ การวิจัยแบบผสมผสานชนิดต่อเนื่อง (sequential mixed qualitative and quantitative research) และการวิจัยแบบผสมผสานชนิดดำเนินการไปพร้อมกัน (simultaneous mixed qualitative and quantitative research) สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานชนิดต่อเนื่อง แบบรองรับภายใน (Embedded design) (Creswell, J.W. 2006: 68) ซึ่งเป็นแบบแผนการวิจัยแบบผสมผสานรูปแบบหนึ่งที่มีการจัดให้วิธีการวิจัยแบบหนึ่งเป็นวิธีการหลัก และวิธีการอีกแบบหนึ่งเป็นวิธีการรอง เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งด้านปริมาณและคุณภาพสนับสนุนซึ่งกันและกัน (รัตนะ บัวสนธ์, 2554)

แผนภูมิ 2.2 ลักษณะการวิจัยผสมผสาน แบบรองรับภายใน (Creswell, J.W. 2006: 68)

ซึ่ง พวงผกา คงวัฒนานนท์ (2556, น. 650) กล่าวว่า การวิจัยแบบผสมผสานจะใช้แนวคิดหรือปรัชญาพื้นฐานใดเป็นหลักนั้นขึ้นอยู่กับคำถามการวิจัยที่นำไปสู่การใช้วิธีการใด โดยให้วิธีการนั้นเป็นวิธีเด่น หรือนำอีกวิธีหนึ่ง เช่น คำถามการวิจัย “คุณภาพชีวิตของผู้หญิงที่ถูกทารุณกรรมจากคู่สมรสเป็นอย่างไร” คำถามการวิจัยนี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพเป็นวิธีการนำในการตอบคำถามเนื่องจากเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ วัฒนธรรม สังคม ความเชื่อ ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณยังมีข้อจำกัดในการทำความเข้าใจมิติทางวัฒนธรรม และพฤติกรรมมนุษย์ดังกล่าว แต่ต้องใช้วิธีการเชิงปริมาณร่วมด้วยในการตอบคำถามการวัดคุณภาพชีวิต จึงจะช่วยให้ตอบคำถามการวิจัยได้สมบูรณ์ขึ้น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานชนิดต่อเนื่องแบบรองรับภายใน โดยได้กำหนดดำเนินการโครงการหลักก่อนโครงการย่อย กล่าวคือ ได้กำหนดการทำวิจัยเชิงคุณภาพก่อนการทำวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อระบุประเด็นสำคัญที่จะนำมาสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย อย่างไรก็ตาม อโณทัย งามวิชัยกิจ (2558, น. 8) ระบุว่า การเก็บข้อมูลการวิจัยย่อยสามารถเก็บก่อน ระหว่าง หรือภายหลังการวิจัยหลักได้ทั้งสิ้นเพื่อใช้ผลไปพัฒนากระบวนการวิจัยหลัก เมื่อดำเนินการเสร็จจึงดำเนินการการศึกษาระยะที่ 2 ซึ่ง

ใช้วิธีการเชิงปริมาณ เพื่อเพิ่มการตรวจสอบคำตอบให้มีความสมบูรณ์ขึ้น ซึ่งการทำวิจัยรูปแบบนี้ได้ดำเนินการสอดคล้องกับพวงผกา คงวัฒนาพันธ์ (2556, น. 650) ที่ได้ยกตัวอย่างกรณีการวิจัย การพัฒนาเครื่องมือวัดพฤติกรรมการสอนของครู โดยในระยะแรกทำการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อหาข้อความที่นำมาใช้ในการสร้างข้อคำถามการวิจัย จากนั้นใช้วิธีเชิงปริมาณเพื่อหาความตรงและความเที่ยงของเครื่องมือก่อนการนำไปใช้วัดพฤติกรรมการสอนของครู ดังนั้น องค์ความรู้หรือหลักการที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาครั้งนี้จึงถูกพัฒนาขึ้นจากเบื้องล่าง (ground up) มากกว่าจากการกำหนดโดยเบื้องบน (top down)

อย่างไรก็ตาม การวิจัยแบบผสมผสานยังมีข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ (ชูชาติ พวงสมจิตร, 2557)

- 1) มีความยุ่งยากในการดำเนินการกรณีที่มีนักวิจัยคนเดียว
- 2) ผู้วิจัยต้องเรียนรู้ทั้งวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีการเชิงคุณภาพและต้องรู้จักการผสมผสานวิธีที่เหมาะสม
- 3) เสียค่าใช้จ่ายสูง และใช้ระยะเวลานาน
- 4) ความไม่ชัดเจนในวิธีวิทยาของการวิจัยแบบผสมผสาน
- 5) รูปแบบการเขียนรายงานการวิจัยที่ไม่ชัดเจน และปัญหาในการสรุปผล/การทำความเข้าใจกับผู้อ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผลการวิจัยของสองวิธีการขัดแย้งกัน

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) ได้ดำเนินการวิจัย เรื่องสภาพและปัญหาการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไปสู่การปฏิบัติผ่านระบบออนไลน์ โดยการสำรวจครั้งนี้มีการนำระบบซอฟต์แวร์การเก็บข้อมูลหลักสูตรออนไลน์มาใช้ในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จากครูผู้สอน 39,807 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 19,060 คน ศึกษานิเทศก์ 421 คน และผู้ปกครอง 12,320 คน รวมทั้งสิ้น 71,608 คน โดยใช้เวลา 30 วัน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้ค่าสถิติร้อยละ และแปลผลจากค่าระดับความคิดเห็นตามแบบสอบถามลิเคิร์ทเฮกสเกล ผลการสำรวจสภาพและปัญหาการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไปสู่การปฏิบัติครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

1. ความเหมาะสม และสอดคล้องของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า 1) มาตรฐานการเรียนรู้ ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากมีความคิดเห็นว่า มาตรฐานการเรียนรู้ ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีจำนวนที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$ และ $\bar{X} = 3.73$ ตามลำดับ) ถึงแม้ว่ามีผู้ให้ข้อมูลบางส่วน ร้อยละ 36.72 มีความคิดเห็นว่ามาตรฐานการเรียนรู้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีมากเกินไป 2) กลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก ร้อยละ 49.58 มี

ความเห็นว่า ประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีกลุ่มสาระการเรียนรู้มากเกินไป 3) ตัวชี้วัด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเกือบทุกระดับชั้นมีความคิดเห็นว่าจำนวนตัวชี้วัดตามมาตรฐานการเรียนรู้มีจำนวนที่เหมาะสม ยกเว้นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก ร้อยละ 49.58 มีความคิดเห็นว่า มีจำนวนมากเกินไป ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามในอัตราส่วนร้อยละที่ใกล้เคียงกัน ร้อยละ 48.38 มีความเห็นว่า มีจำนวนตัวชี้วัดที่เหมาะสม

2. การนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไปสู่การปฏิบัติ โดยพบว่า

1) ปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ครูขาดความรู้และความมั่นใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ร้อยละ 41.65 ครูขาดความรู้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ร้อยละ 34.09 2) การจัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จำเป็น ผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก ร้อยละ 41.56 มีความคิดเห็นว่าในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ควรจัดเป็นรายวิชา 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ (ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ฯ และภาษาต่างประเทศ) และบูรณาการ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ (สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ และงานอาชีพและเทคโนโลยี) ในส่วนระดับชั้นอื่นจัดเป็นรายวิชา ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ 3) การจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนใช้มากที่สุดคือ การเรียนรู้แบบบูรณาการ ร้อยละ 78.45 ลงมือปฏิบัติจริง ร้อยละ 72.67 และทักษะกระบวนการคิด ร้อยละ 65.54 ทั้งนี้ ครูผู้สอนใช้มากกว่า 1 วิธี สำหรับปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่พบมากที่สุด ร้อยละ 65.56 คือ ครูมีภาระงานอื่นที่ไม่ใช่งานการเรียนการสอน เช่น งานธุรการ การเงิน พัสดุ เป็นต้น รองลงมาได้แก่ ครูสอนด้วยวิธีการเดิม ๆ ไม่ปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน (ร้อยละ 49.20) และ ครูยึดหนังสือเรียน แบบฝึกหัด หน่วยการเรียนรู้ แผนการสอนที่สำนักพิมพ์เอกชนจัดทำเป็นหลัก ในการจัดการเรียนรู้ (48.09) 4) สื่อการเรียนรู้ ที่ครูผู้สอนใช้มากที่สุดคือ หนังสือเรียน ร้อยละ 92.33 รองลงมาได้แก่ อินเทอร์เน็ต และ แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ร้อยละ 91.34 และ 63.58 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ครูผู้สอนเป็นผู้ปรับปรุงและพัฒนาจากสื่ออื่นที่มีอยู่ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ครูผู้สอนส่วนมาก ร้อยละ 80.68 ประเมินผลผู้เรียนโดยการทดสอบ รองลงมาได้แก่ การปฏิบัติ และการประเมินชิ้นงาน ร้อยละ 8.25 และ 6.93 ตามลำดับ และ 6) การบริหารหลักสูตร พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่วนมาก ร้อยละ 89.47 ได้ดำเนินการนิเทศการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และติดตามการใช้หลักสูตร ของโรงเรียน ทุกโรงเรียน 1 ครั้ง ต่อภาคเรียน มีการวิจัย ติดตามผลการใช้หลักสูตรของโรงเรียน พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ สำหรับปัญหาที่พบ คือ สถานศึกษาขาดการประเมินและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 63.46 ขาดการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีการนิเทศ ติดตาม ครูผู้สอนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ขาดความเป็นผู้นำเชิงวิชาการ ขาดความรู้ความเข้าใจ กระบวนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ในระดับโรงเรียนและระดับชั้นเรียน

ยุพิน พันธุ์ดิษฐ์ (2554) ได้อภิปรายผลการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพการจัดการ

เรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ประสบอยู่พบว่า ด้านการใช้หลักสูตรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลายให้เหมาะสมกับสภาพเนื้อหาความรู้ที่เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนคิด ค้นคว้าข้อมูล การนำเสนอหน้าชั้นเรียน การจัดกิจกรรมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้กระบวนการกลุ่มการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครูบรรยาย กิจกรรมถามตอบ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีสื่อการเรียนรู้อันหลากหลาย สอดคล้องกับการเรียนรู้ของธรรมชาติวิชา ความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น สื่อแผ่นที่ ลูกโลก ใบงาน ใบความรู้ มีการจัดทำสื่อที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนและนำสื่อเทคโนโลยี เช่น ดีวีดี วิดีทัศน์ เพาเวอร์พอยต์ มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ การใช้สื่อจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้านการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีการแจ้งเกณฑ์การวัดและประเมินผลของรายวิชาให้ผู้เรียนทราบ มีการวัดและประเมินผลยังเน้นการใช้แบบทดสอบมากกว่าการประเมินจากสภาพจริง มีการวัดและประเมินผลก่อนเรียน หลังเรียน ให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ กระบวนการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และตามเกณฑ์การวัดและประเมินผลของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2) ผลการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ประสบอยู่พบว่า ปัญหาด้านการใช้หลักสูตร อยู่ในระดับปานกลาง โดยสาระที่กำหนดตามหลักสูตรมีมากเกินไป ทำให้เกิดปัญหาในการวิเคราะห์หลักสูตร การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ และครูสอนไม่ตรงตามสาขาวิชา ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ดีเท่าที่ควร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยวิธีบรรยาย เพราะเนื้อหาสาระมีมาก เวลาจำกัดในการทำกิจกรรม นักเรียนในแต่ละห้องมีจำนวนมากทำให้ดำเนินกิจกรรมไม่สะดวก ยากต่อการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ครูมีภาระงานมากจึงไม่สามารถจัดกิจกรรมตามที่วางแผนไว้จึงทำให้การสอนขาดประสิทธิภาพและห้องปฏิบัติการไม่เพียงพอ ด้านการใช้สื่อการเรียน อยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนขาดสื่อการเรียนด้านเทคโนโลยี การผลิตสื่อยังมีน้อย ขาดงบประมาณในการจัดหาสื่อการเรียนที่เหมาะสมและทันสมัย และครูขาดความรู้ในการใช้สื่อด้านเทคโนโลยี ด้านการการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ผู้เรียนขาดทักษะในการคิด วิเคราะห์ นักเรียนทำข้อสอบอัตนัยไม่ค่อยได้ ผู้เรียนมักจะตอบได้น้อยหรือไม่ตอบเลย

สิริวรรณ ศรีพหล (2557) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระร่วมสมัยในวิชาสังคมศึกษา ได้รายงานผลการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับความต้องการและความเหมาะสมของเนื้อหาสาระร่วมสมัยในวิชา

สังคมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ว่า การแบ่งกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็น 5 สาระ (strand) ได้แก่ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ นั้นถือว่าเป็นการแบ่งกลุ่มตามวัตถุประสงค์และธรรมชาติของวิชาที่ชัดเจน แต่ก็เห็นสมควรพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรบางส่วน สาระสำคัญดังนี้

1. ควรตัดเนื้อหาบางส่วนออกไปบ้าง เช่น เนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมในสาระที่ 1 ซึ่งมีมากเกินไปรวมทั้ง สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ซึ่งมีเนื้อหากว้างมากทั้งภูมิศาสตร์กายภาพ และภูมิศาสตร์สังคม

2. ควรเพิ่มเนื้อหาหรือ “สาระร่วมสมัย” (Contemporary Issues) เนื่องจากเป็นเรื่องราวที่สามารถเรียนรู้ได้จากสถานการณ์จริง เป็นเรื่องทันสมัยที่ผู้เรียนควรได้รับการเรียนรู้เพื่อให้รู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ เช่น เรื่องครอบครัวศึกษา พหุวัฒนธรรมศึกษา ผู้สูงอายุศึกษา สันติศึกษา สตรีศึกษา เป็นต้น แต่ควรเป็นลักษณะเพิ่มเติมเนื้อหาในสาระที่มีอยู่แล้ว โดยบูรณาการหรือสอดแทรกเข้าไปในรายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่ควรจัดเป็นสาระการเรียนรู้ใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรก็มีมากพออยู่แล้ว

3. สาระร่วมสมัยที่ควรเพิ่มเติมอีกประการหนึ่งคือ สาระร่วมสมัยเกี่ยวกับการใช้ทักษะชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในสถานการณ์ปัจจุบัน ก็จะส่งผลทำให้นักเรียนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ฉัตรกร วรรณโก (2556) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยพบว่า ๑) ด้านหลักสูตร ปัญหาอุปสรรค คือ ครูไม่มีความชัดเจนในโครงสร้างหลักสูตร การเรียนรู้และเนื้อหาหลักสูตรไม่เหมาะสมกับในยุคปัจจุบัน ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรปรับปรุงวิธีการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรสาระการเรียนรู้ให้มากขึ้นกว่าเดิมเพื่อความเหมาะสมกับผู้เรียนและทันโลกปัจจุบันเสมอ๒) ด้านการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค คือ ครูเน้นการเรียนการสอนภาคทฤษฎีในห้องเรียนมากเกินไป ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรให้ความสำคัญทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค คือ สื่อไม่ทันสมัยและไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมและเป็นปัจจุบันเสมอ ๔) ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค คือ มีแหล่งเรียนรู้ภายในบริเวณโรงเรียนน้อยเกินไปไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียนส่วน ข้อเสนอแนะ คือ ครูควรเพิ่มแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้พอต่อความต้องการของผู้เรียน และ ๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล ปัญหาอุปสรรค คือ ไม่มีเวลาพอที่ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังการเรียน ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรจัดเวลาให้เหมาะสม

พิมพ์พร ก้อนคำ (2556) ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ซึ่งพบว่า ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูผู้สอนจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้อยู่ในอันดับน้อยสุดคือ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย พร้อมนำผลการวัดและประเมินผลมาพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และผู้บริหารจัดให้มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในสถานศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลาย ประชุมสัมมนา ประชุมปฏิบัติการ ศึกษาดูงานตามลำดับ ระดับที่มีปัญหาคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ครูผู้สอนจัดทำหน่วยการเรียนรู้แผนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นความรู้ทักษะกระบวนการที่สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สำหรับด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนอยู่ในระดับปานกลาง

ปริฉัตร สุราช (2553) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง สภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารจัดการหลักสูตรระดับสถานศึกษา ในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น โดยพบว่า

- 1) ครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- 2) การใช้หลักสูตรการเรียนการสอนระดับชั้นเรียนและระดับสถานศึกษา ครูยังยึดการสอนตามหลักสูตรเดิมอยู่
- 3) การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น
- 4) การนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนขาดการวางแผนประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาตามสภาพจริงทั้งก่อนใช้ ระหว่างใช้และหลังใช้
- 5) การวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนยังไม่มีการทำวิจัยหลักสูตรสถานศึกษาอย่างจริงจัง

รุ่งนภา นุตราวาศ และคณะ (2553) ได้ศึกษาวิจัยผลการนำร่องการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยได้รายงานปัญหาอุปสรรคการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้จากการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรระดับสถานศึกษาซึ่งมีประสบการณ์ตรงในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ที่ติดตามดูแลการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวิจัยพบผลที่สอดคล้องสัมพันธ์กันถึงปัญหาอุปสรรคสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจของบุคลากร ซึ่งพบว่าบุคลากรทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่อย่างเพียงพอที่จะทำให้การขับเคลื่อนการใช้หลักสูตรจากส่วนกลางสู่ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบปัญหาครุมีภาระงานอื่นๆมาก นอกเหนือจากการสอน ทำให้ไม่สามารถ

ทุ่มเทในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งพบว่าระยะเวลาในการขับเคลื่อนการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตั้งแต่การอบรมสร้างความเข้าใจจนกระทั่งการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีระยะเวลาที่สั้นมาก ส่งผลให้ขาดเวลาที่เพียงพอในการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษา ระยะเวลาที่เร่งรัดกระชั้นชิดเป็นส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนต้นแบบถึงร้อยละ 56.41 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไม่เสร็จทันใช้เมื่อเปิดภาคเรียน

สำหรับการจัดทำหน่วยการเรียนรู้พบว่า โรงเรียนต้นแบบที่นำร่องการใช้หลักสูตรเพียงร้อยละ 38.97 จัดทำหน่วยการเรียนรู้เพื่อใช้ในการเรียนการสอนเสร็จครบทุกหน่วย โรงเรียนที่เหลือมากกว่าครึ่งหนึ่งยังจัดทำหน่วยการเรียนรู้ไม่เสร็จ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่าสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้การจัดทำหน่วยการเรียนรู้เสร็จไม่ทันใช้ในการจัดการเรียนการสอนเมื่อเปิดภาคเรียนเป็นเพราะครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน รองลงมาคือครูมีภาระงานมาก และไม่มีเวลาเพียงพอตามลำดับ

จिनยง ซอย (Choi, 2005) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสังคมศึกษาและการประเมินผลงานนักเรียนของครูประถมศึกษาในประเทศเกาหลีใต้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method) ด้วยการสำรวจข้อมูลจากครู 700 คน และเลือกสัมภาษณ์ครู 8 คน เพื่อมุ่งอธิบายสภาพการจัดการเรียนการสอน จุดประสงค์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว ซึ่งพบผลการวิจัยที่เชื่อมโยงกับนโยบายและการปฏิบัติ 2 ประการ คือ 1) ครูมีความเชื่อมั่นว่าตนเองปฏิบัติงานตอบสนองต่อการปฏิรูปการศึกษา แต่พบว่า ครูแต่ละคนปฏิบัติงานจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน ทั้งยังพบว่า การประเมินผลงานนักเรียนมี 4 ลักษณะ คือ ประเมินผลงานนักเรียนอย่างไม่ชัดเจนหรือลังเล (reluctant) ผิวเผิน (superficial) อยู่ในระยะปรับเปลี่ยน (transitional) และการขยายผลหรือผลิตใหม่ (reproduction) ทั้งโดยการขอ/ไม่ขออนุมัติลิขสิทธิ์ 2) ครูได้ประเมินผลงานนักเรียนด้วยวิธีง่ายๆ แต่ก็พยายามประเมินผลงานนักเรียนในระดับลึกซึ่งยิ่งขึ้นทั้งด้านสติปัญญาและทักษะการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาปัจจัยนั้นพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของครูมี 3 ประการ คือ 1) การแสวงหาองค์ความรู้ของครูอย่างแข็งขันเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผลงานนักเรียน (performance-based learning) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการปฏิบัติงานของครู 2) ศักยภาพและพลังใจของครู เป็นปัจจัยที่สำคัญรองลงมาที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของครู 3) บริบทโรงเรียนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการปฏิบัติงานของครูโดยผ่านปัจจัยโอกาสในการเรียนรู้หรือพัฒนาตนเอง และศักยภาพและพลังใจของครู

เคลลี อาร์. มิลิเซียโน (Miliziano, 2009) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษา การมีส่วนร่วมของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตามโครงการ UNA-USA โดยรายงานว่ามีปัจจัยจำนวนน้อยที่ศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจออกแบบการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาในขณะที่มีความท้าทายมากมายที่เกิดขึ้นในสังคมโลกาภิวัตน์ โดยการศึกษาครั้งนี้พบว่าครูมีความต้องการสำคัญเพื่อการจัดการเรียนการสอนในยุคโลกาภิวัตน์ 4 ประการ

คือ 1) การเตรียมครูและการฝึกอบรมควรสอดคล้องรองรับกับการพัฒนาซึ่งครูเริ่มตระหนักในความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้มุมมองระดับโลก (global perspectives) ในการเรียนการสอนสังคมศึกษา 2) การสนับสนุนด้านการพัฒนาวิชาชีพเพื่อให้ครูได้รับความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นต่างๆระดับโลก 3) ครูยืนยันว่าการมีส่วนร่วมกับโครงการเกี่ยวกับโลกทำให้ครูสามารถสร้างทักษะความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนประเด็นต่างๆระดับโลกได้ 4) เมื่อความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนได้รับการปรับปรุงพัฒนา จะส่งผลให้ครูสามารถประยุกต์ใช้หลักสูตรเพื่อจัดการเรียนการสอนที่ตนรับผิดชอบได้

มาร์กาเรต แมกนามารา (McNamara, 2008) ได้ศึกษาวิจัยความคิดและประสบการณ์เกี่ยวกับหลักสูตรสังคมศึกษาแบบบูรณาการภายใต้ระบบความรับผิดชอบตามความคิดเห็นของครู การศึกษาจึงพิจารณากรอบแนวความคิดของครู การวางแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียนสังคมศึกษาแบบบูรณาการของครูสามคน นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับผลของการจัดการเรียนการสอนต่อการเรียนรู้และทักษะของนักเรียนว่ามีมากน้อยอย่างไร และยังศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับจุดแข็งและข้อจำกัดการดำเนินงานที่ครูประสบอยู่ การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบคุณภาพโดยการสืบสวนเชิงพรรณนา (narrative inquiry) ด้วยข้อมูลจากเบื้องล่างที่ถือว่าครูเป็นผู้กำหนดหลักสูตร โดยคัดเลือกครูแบบเจาะจงเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างและใช้เวลาในการสังเกตชั้นเรียนและเก็บข้อมูล 8 เดือน ผลการวิจัย พบว่า ครูทั้งสามคนได้วางแผนและจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแบบบูรณาการอย่างเป็นอิสระทำให้ตอบสนองต่องานและความต้องการของนักเรียน โดยครูสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ประเด็นทางสังคมศึกษากับสาระวิชาอื่นๆ (เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา ศิลปะและ ดนตรี) และนักเรียนได้นำเสนองานด้านสังคมศึกษาโดยใช้ทักษะการฟัง พูด อ่านและเขียน และครูตระหนักและเชื่อมั่นในการกำหนดหลักสูตรแบบบูรณาการและเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาข้อจำกัดของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนเพื่อทำให้การสอนประสบผลสำเร็จได้

เอเลนี แอนโทโนพูลู (Antonopoulou, 2009) ได้ประเมินผลการปฏิบัติงานและความคิดเห็นของครูวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการนำหลักสูตร Cross Thematic Curriculum ไปใช้ในระดับการศึกษาภาคบังคับของประเทศกรีซ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วยการใช้แบบสอบถามถามครูและนักเรียนจำนวน 274 คน และสัมภาษณ์ครู 15 คน ซึ่งผลการวิจัย พบว่า ครูมีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self concerns) สูงจนไม่พบว่าครูมีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเมื่อนำหลักสูตรไปใช้ ขณะที่นักเรียนชอบสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีปกติ